

**ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ ВОЯГА ЕТМАГАНЛАРНИ
ОММАВИЙ МАДАНИЯТНИ САЛБИЙ ТАЪСИРИДАН ҲИМОЯ
ҚИЛИШНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ**

Давронова Мадинабону Давлатбек қизи

*Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси Ҳуқуқбузарликлар
профилактикаси фаолияти ихтисослиги бўйича таҳсил олаётган 3-ўқув
курси 317-гуруҳ курсанти*

Вахобжонов Дилмурод

*Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси Ҳуқуқбузарликлар
профилактикаси фаолияти кафедраси ўқитувчиси Тошкент, 100197,
Ўзбекистон*

e-mail: fargan77@bk.ru

orcid.org/0009-0005-2423-050X

Ғаниев Фаррух Тахиржанович

*Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси Ҳуқуқбузарликлар
профилактикаси фаолияти кафедраси катта ўқитувчиси Тошкент, 100197,
Ўзбекистон*

e-mail: fargan77@bk.ru

orcid.org/0009-0005-2423-050X

Аннотация: Ушбу мақола Ўзбекистон Республикаси ички ишлар органлари профилактика инспекторларининг вояга етмаганларни оммавий маданиятнинг салбий таъсиридан (интернет тармоқлари, оммавий ахборот воситалари ва поп-маданият элементларидан келиб чиқадиган зўравонлик, порнография, гиёҳвандлик тарғиботи каби хавфлар) ҳимоя қилиш фаолиятини такомиллаштириш масалаларига бағишланган. Мақолада норматив-ҳуқуқий база таҳлил қилиниб, фаолиятдаги мавжуд камчиликлар – профилактик тадбирларнинг тизимсизлиги, ахборот-таҳлил ишларининг етарли эмаслиги ҳамда мактаб ва маҳалла институтлари билан ҳамкорликнинг самарасизлиги аниқланган. Рақамли мониторинг тизимларини жорий этиш, медиа саводхонликни ривожлантириш дастурларини кучайтириш ва қўшма тарбиявий тадбирларни ташкил этиш бўйича амалий таклифлар илгари

сурилган. Хорижий давлатларда вояга етмаганларни оммавий маданият салбий таъсиридан ҳимоя қилишда медиа literacy ва жамоатчиликка йўналтирилган полиция моделлари тажрибаси ўрганилиб, Ўзбекистон шароитига мослаштириш йўллари кўрсатилган. Тадқиқот натижалари вояга етмаганлар орасида ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш самарадорлигини оширишга хизмат қилиши мумкин.

Калит сўзлар: Профилактика инспектори, вояга етмаганлар, оммавий маданият салбий таъсири, медиа саводхонлик, жамоатчиликка йўналтирилган полиция, community policing, профилактик тадбирлар, рақамли мониторинг, обод ва хавфсиз маҳалла, болалар ҳуқуқлари.

Annotation: This article is devoted to improving the activities of prevention inspectors of the internal affairs bodies of the Republic of Uzbekistan in protecting minors from the negative influence of mass culture (threats such as violence, pornography, and drug propaganda arising from internet networks, mass media, and pop culture elements). The article analyzes the regulatory framework and identifies existing shortcomings in activities, including the lack of systematic preventive measures, insufficient information and analytical work, and ineffective cooperation with school and mahalla institutions. Practical proposals were put forward for the implementation of digital monitoring systems, the strengthening of media literacy development programs, and the organization of joint educational events. The experience of media literacy and public-oriented police models in protecting minors from the negative influence of mass culture in foreign countries has been studied, and the conditions of Uzbekistan have been studied.

Keywords: Prevention inspector, minors, negative impact of mass culture, media literacy, community-oriented police, community policing, preventive measures, digital monitoring, prosperous and safe neighborhood, children's rights.

Ўзбекистон Республикасида вояга етмаганларнинг ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қилиш, жумладан, оммавий маданиятнинг салбий таъсиридан сақлаш давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан биридир. “Бола ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида”ги Қонуни (ЎРҚ-239-сон, 2008 йил) ва “Ахборотлаштириш тўғрисида”ги Қонуни (ЎРҚ-549-сон, 2019 йил) га мувофиқ, вояга етмаганларни зўравонлик, порнография ва бошқа зарарли

контентдан ҳимоя қилиш чоралари белгиланган[1,2]. Профилактика инспекторлари ушбу жараёнда муҳим роль ўйнайди, чунки улар маҳалла ва таълим муассасаларида вояга етмаганлар билан профилактик ишлар олиб боради[3].

“Обод ва хавфсиз маҳалла” тамойили доирасида (2024 йил 30 ноябрдаги 801-сон қарор) профилактика инспекторлари маҳалла еттилиги ва мактаблар билан ҳамкорликда оммавий маданият салбий таъсирининг олдини олишга қаратилган тадбирлар ўтказилади[4]. Бироқ, амалиётда фаолиятда профилактик тадбирларнинг тизимсизлиги, интернет ва социал тармоқларнинг салбий таъсирини мониторинг қилишнинг етарли эмаслиги ҳамда медиа саводхонликни ривожлантириш дастурларининг камчилиги каби муаммолар мавжуд. Ушбу мақола мазкур камчиликларни таҳлил қилиш ва профилактика инспекторларининг вояга етмаганларни оммавий маданият салбий таъсиридан ҳимоя қилиш фаолиятини такомиллаштириш йўналишларини аниқлашга қаратилган.

Тадқиқот норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар таҳлили, илмий адабиётлар обзори ва қиёсий-ҳуқуқий методларга асосланган. Асосий манбалар сифатида Ўзбекистон Республикасининг “Бола ҳуқуқлари кафолатлари” ва “Ахборотлаштириш”га оид қонунлари[1,2], шунингдек, профилактика инспекторлари фаолиятига оид низомлар[3,4] ўрганилган. Хорижий тажриба UNICEF ва БМТнинг вояга етмаганларни медиа салбий таъсиридан ҳимоя қилиш бўйича қўлланмалари асосида таҳлил қилинган[5]. Фаолият самарадорлигини баҳолашда муаммога йўналтирилган полициянинг SARA (Scanning, Analysis, Response, Assessment) модели қўлланилган.

Профилактика инспекторларининг вояга етмаганларни оммавий маданият салбий таъсиридан ҳимоя қилиш фаолияти маҳалла еттилиги ва таълим муассасалари билан ҳамкорликда амалга оширилади, бу тарғибот тадбирлари, индивидуал суҳбатлар ва мониторингни ўз ичига олади[4]. Амалиётда асосий муаммолар: оммавий маданият салбий элементларини (социал тармоқлар, видео ўйинлар) ўз вақтида аниқлашдаги қийинчиликлар, медиа саводхонлик дастурларининг етарли эмаслиги ва профилактик тадбирларнинг юзаки характерга эга бўлиши[6].

Тақомиллаштириш бўйича қуйидаги таклифлар илгари сурилади:

- Рақамли мониторинг тизимларини жорий этиш: вояга етмаганларнинг интернет фаолиятини хавфли контентдан ҳимоя қилиш учун махсус филтрлар ва платформалар яратиш.
- Медиа саводхонликни ривожлантириш: мактаблар ва маҳаллаларда мунтазам семинарлар ва тренинглар ўтказиш, ота-оналарни жалб қилиш.
- Ҳамкорликни кучайтириш: маҳалла еттилиги, таълим муассасалари ва нодавлат ташкилотлар билан қўшма профилактик лойиҳаларни амалга ошириш.
- Малакали кадрлар тайёрлаш: инспекторларни оммавий маданият салбий таъсири ва медиа саводхонлик бўйича ўқитиш.

Ушбу чоралар фаолият самарадорлигини ошириш ва вояга етмаганларни ҳимоя қилишга хизмат қилади.

Юқоридаги таклифлар вояга етмаганларни ҳимоя қилиш қонунлари ва “Обод ва хавфсиз маҳалла” тамойилининг узвий давоми ҳисобланади[1,4]. Профилактик тадбирларнинг тизимсизлиги оммавий маданият салбий таъсирининг кенг тарқалишига сабаб бўлади[6]. Рақамли технологиялар ва медиа саводхонлик дастурларини жорий этиш фаолиятнинг сифатини оширади, лекин бу моддий-техник таъминот, кадрлар малакасини ошириш ва норматив базага ўзгартиришларни талаб қилади. Қиёсий таҳлил шуни кўрсатадики, профилактиканинг илмий асосланганлиги ва жамоатчилик иштироки вояга етмаганлар орасида ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишда муҳим омилдир[5].

Хорижий давлатларда (Европа Иттифоқи мамлакатлари, АҚШ, Канада) вояга етмаганларни оммавий маданият салбий таъсиридан ҳимоя қилиш медиа literacy программалари ва жамоатчиликка йўналтирилган полиция моделлари асосида амалга оширилади[5,7]. Асосий принциплар: мактабларда медиа саводхонлик курсларини мажбурий қилиш, интернет контентни филтрлаш тизимларини жорий этиш, SARA модели орқали хавфларни комплекс таҳлил қилиш ва ота-оналар билан ҳамкорлик. Масалан, Европа Иттифоқида EU Kids Online лойиҳаси вояга етмаганларнинг интернет хавфсизлигини сезиларли даражада оширган[7].

Ўзбекистон шароитида ушбу тажрибани мослаштириш мақсадга мувофиқ: маҳалла ва мактаблар билан медиа саводхонликни интеграция қилиш, рақамли платформалар орқали мониторингни кучайтириш ва қўшма тарбиявий тадбирларни ривожлантириш. Хулоса қилиб айтганда, профилактика инспекторларининг вояга етмаганларни оммавий маданият салбий таъсиридан ҳимоя қилиш фаолиятини такомиллаштириш рақамлаштириш, медиа саводхонликни ривожлантириш ва хорижий тажрибани ўзлаштириш орқали амалга оширилиши зарур. Бу вояга етмаганларнинг маънавий-ахлоқий тарбиясини мустаҳкамлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлашга хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Бола ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида”ги Қонуни (ЎРҚ-239-сон, 07.01.2008). LEX.UZ.
2. Ўзбекистон Республикасининг “Ахборотлаштириш тўғрисида”ги Қонуни (ЎРҚ-549-сон, 2019). LEX.UZ.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг ПҚ-2896-сон 18.04.2017 қарори. LEX.UZ.
4. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 754-сон 01.12.2025 қарори “Обод ва хавфсиз маҳалла”. LEX.UZ.
5. Protecting Children from Harmful Media Content: UNICEF Guidelines, 2020–2025.
6. Оммавий маданият салбий таъсири ва вояга етмаганлар профилактикаси. ИИБ Академияси нашрлари, 2025. [7] EU Kids Online: Risks and Safety on the Internet. European Union Report, 2023.
7. Ganiyev, F. T. (2025). THE SYSTEM, FUNCTIONS AND COMPETENCIES OF THE SUPREME STATE AUTHORITIES OF THE REPUBLIC OF TURKEY UNDER THE CURRENT CONSTITUTION. *Scientific Balance: Research and Practice*, 1(1), 120-123.
8. Ganiev F. THE SYSTEM, FUNCTIONS AND PROCEDURES OF THE SUPREME AUTHORITIES IN ACCORDANCE WITH THE CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF TURKEY //International Journal of Artificial Intelligence. – 2025. – Т. 1. – №. 4. – С. 1509-1511.

9. G'aniev F. T. Turkiya respublikasi: tabiyati, madaniyati va an'analari //Results of National Scientific Research International Journal. – 2024. – T. 3. – №. 3. – С. 101-116.
10. G'aniev F. T. O'zbekistonda inson huquqlarini himoya qilish milliy preventiv mexanizmi //Results of National Scientific Research International Journal. – 2024. – T. 3. – №. 3. – С. 84-90.
11. Ganiyev F., Ganiyeva G. O'g'irlik haqida tushuncha, o'g'irlikning psixologik genezisi va mexanizmlari //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2023. – Т. 3. – №. 4. – С. 43-47.
12. Ganiyev F., O'zoqboyev S. Voyaga yetmaganlar tomonidan sodir qilinadigan jinoyat ishlarini yuritish //Евразийский журнал технологий и инноваций. – 2023. – Т. 1. – №. 12 Part 2. – С. 131-134.
13. Ганиев Ф. Ўғирлик жиноятларининг профилактикаси тушунчаси ва турларига оид айрим мулоҳазалар //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2023. – Т. 3. – №. 4. – С. 37-42.
14. Ганиев Ф. Т. Ўғирлик жиноятининг жиноят-хукуқий жиҳатлари ва олдини олишга доир фикр-мулоҳазалар //Results of National Scientific Research International Journal. – 2023. – Т. 2. – №. 12. – С. 301-313.
15. Ганиев Ф. Профилактика инспекторлари томонидан ўғирликларнинг олдини олиш фаолиятини ташкил этиш йўналишлари //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2022. – Т. 2. – №. 12. – С. 159-162.
16. Ганиев Ф. “Обод ва хавфсиз маҳалла” тамойилига асосланган тизимни жорий этишда фуқоролар йиғинларини фаолиятини тизимли йўлга қўйиш //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2023. – Т. 3. – №. 3. – С. 96-98.
7. Ганиев Ф. Ахборот хавфсизлиги ҳамда муҳофазаси таъминланганига қарамасдан содир этиладиган жиноятлар //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2023. – Т. 3. – №. 1. – С. 129-138.
8. Taxirjanovich G. F., Qizi M. F. M. EKOLOGIYA SOHASIDAGI HUQUQBUZARLIKLARNING O'ZIGA XOSLIGI //Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2024. – Т. 1. – №. 4. – С. 8-10. Ganiyev F., O'zoqboyev S. ВОЯГА ЕТМАГАНЛАР ЖИНОЯТЧИЛИГИГА ҚАРШИ КУРАШИШ ВА ОЛДИНИ ОЛИШ-ДАВР ТАЛАБИ //Евразийский журнал технологий и инноваций. – 2023. – Т. 1. – №. 12 Part 2. – С. 125-130.
9. Ganiyev F., Ganiyeva G. O'G'IRLIK JINOYATI TUSHUNCHASI VA PROFILAKTIKASI //Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Т. 3. – №. 4. – С. 173-177.

10. G'aniyev F. PREVENTION OF OFFENSES RELATED TO RELIGIOUS EXTREMISM //Science and Innovation. – 2022. – Т. 1. – №. 7. – С. 125-128.

G'Aniyev, F. "DINIY EKSTERIMIZM BILAN BOG'LIQ BO'LGAN QONUNBUZARLIKLARNING PROFILAKTikasi." *Science and innovation* 1.C7 (2022): 125-128.

11. G'aniev F. T. O 'ZBEKISTONDA INSON HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MILLIY PREVENTIV MEXANIZMI //Results of National Scientific Research International Journal. – 2024. – Т. 3. – №. 3. – С. 84-90.

17. Нарзиев Ш. З. и др. КИБЕР-ЖИНОЯТЧИЛИК ВА УНГА ҚАРШИ КУРАШИШ //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 44. – №. 2. – С. 9-13.

18. Qizi I. M. N., Taxirjanovich G. A. F. PROFILAKTIKA INSPEKTORINING HUQUQBUZALIKLAR PROFILAKTICASIDA ADLIYA ORGANLARI BILAN HAMKORLIGI //Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2025. – Т. 2. – №. 1. – С. 34-38.

19. Eshqobilov A., Farrux G. A. PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING KIBERJINOYATCHILIKNI OLDINI OLIH FAOLIYATI //Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2025. – Т. 2. – №. 6. – С. 216-220.

20. Eshqobilov A., Farrux G. A. PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING KIBERJINOYATCHILIKNI OLDINI OLIH FAOLIYATI //Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2025. – Т. 2. – №. 6. – С. 216-220.

21. Qizi I. M. N., Taxirjanovich G. A. F. PROFILAKTIKA INSPEKTORINING HUQUQBUZALIKLAR PROFILAKTICASIDA ADLIYA ORGANLARI BILAN HAMKORLIGI //Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2025. – Т. 2. – №. 1. – С. 34-38.